

Den oförblommerade

Fritänkaren

Nr. 203 Mars 2012

Tjugonde årgångens fjärde nummer

Innehåll i detta nummer:

Poesimötet i Göteborg den 4 februari	2
Ett stycke droghistoria	2
Den stora snedtrippen	5
Putinsyndromet	6
Manos Hadjitakis och Mikis Theodorakis	6
Ahasverus minnen, del 113: <i>Dekadenten</i>	8
Filmen om Jascha Heifetz	10
Övriga filmer	11
Milstenar, mars 2012	13
Bonusresan, del 4 : <i>Joshimath trots allt</i>	14
Den strålande fiaskoresan, del 6: <i>Över tröskeln</i>	15
Katastrofresan, del 15	17
Självordsfrågan (<i>med anledning av 70-årsminnet av Stefan Zweig</i>)	19

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på 8 år.

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).
IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 1.3.2012

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 225

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

<http://hem.fyristorg.com/aurelio>

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

WSN 1652-0122

Poesiträffen i Göteborg den 4 februari

Den ordnades som vanligt genom poeter.se, som nu har nio år på nacken. När vi gick med för sex år sedan fanns det 6,000 medlemmar, vilkas poetiska skara sedan dess har vuxit till 25,000. Problemet är just denna enorma expansion, vilket måste medföra att individer försvinner i massan. Av den anledningen har många poeter lagt av och försvunnit under årens lopp – de gick med i någonting som sedan förändrades så drastiskt och växte till sådana oformliga dimensioner, att de inte längre kände igen sig och kunde känna sig hemma. I Göteborg utkristalliserade sig en intimare klick, vi brukade träffas på Färjenäs kafé vid Älvsborgsbrons brofäste på Hisingen under idylliska omständigheter, vilka träffar många saknar sedan de upphörde – den senaste var förra vintern i december. Nu arrangerades dock ett omfattande poesimöte i Konstepidemin den 4 februari, som råkade vara årets kallaste dag. Uppslutningen blev ändå god, och underhållningen höll en hög nivå hela vägen, om dock många saknades, som man gärna hade sett där. Ibland har vi även träffats på Musikkaféet vid Älvsborgsgatan, medan dock Lindas kafé vid Färjenäs nog förblir Göteborgspoeternas mest hyllade hem.

Då det hade uraktlåtits att vid inbjudan meddela exakt tidpunkt för träffens början kom jag naturligtvis för sent och fick inte plats i programlistan, men jag kunde ändå sticka emellan med en liten dikt:

Livets resignation

Omkring 20 år så tål man ännu vad som helst,
vid 30 vill man gärna ha en egen säng att sova i,
vid 40 känner man behovet av en egen bostad,
när man fyller 50 börjar ambitionerna bli mindre viktiga,
vid 60 har man redan börjat trappa ner,
vid 70 kan man acceptera pensioneringen,
när man är 80 år så är man nog på säkra sidan av sitt liv,
vid 90 börjar det bli dags att tänka på refrängen,
och vid 100 är det dags att börja om igen.

Ett stycke droghistoria

Det kan inte hjälpas, men deras historia är fascinerande, tankeväckande och lärorik. Här är något om de åtta mest framgångsrika förförarna:

1. Alkohol

Alkohol förblir den populäraste, mest attraktiva och mest lättillgängliga drogen, då den alltid varit laglig och har i princip nyttjats sedan hedenhös – man har funnit spår av alkohol i kinesiska krukor från år 8000 före vår tideräkning, men det var först när

människan blev bofast och började odla jorden som spriten verkligen började flöda. Det finns annaler från det gamla Sumerien som anger vilka väldiga mängder som dracks redan på den tiden. I eposet "Gilgamesh", en av mänsklighetens äldsta dikter, berättas det att Enkidu förfördes till att delta i civilisationen efter att ha druckit sju krus av den tidens öl, varefter han blev vidlyftig och började sjunga av glädje. En lättare dam hjälpte till. Det gamla Sumeriens krogar tycks inte ha varit nämnvärt olika våra egna när det gäller öppethållande och klientel.

2. Peyote

Meskalin har använts vid religiösa ceremonier sedan år 3780-3660 före vår tideräkning, enligt vad man funnit vid utgrävningar vid Rio Grande i Texas. När de spanska erövrarna kom till Mexico blev de förfärade över hur indianerna åt och drack peyote under de religiösa festivalerna, för att sätta sig i rätt sinnesstämning inför människoeffrens genomföring – dessa riter finns exakt beskrivna i Bernal Diaz del Castillos historiska skildring av "Erövringen av Mexico" efter 1520. I ett försök att avstyra missbruket brukade spanska präster fråga sina indianska proselyter om de hade ätit människokött eller druckit människoblod och sedan om de även upplevt drogens hallucinatoriska effekter. Vanligen var svaret ja på alla tre frågorna, varpå de tvångsdöptes. Om de svarade nej ansågs de ljuga och överlämnades åt bålet – som om det var bättre än aztekernas människoeffter.

3. Marijuana

Den kinesiske kejsaren Shen Nung anbefalldes nyttjandet av dessa blad i form av te som bryggdes på dem för att lindra menstruationskramper, reumatism, gikt, malaria och till och med demens år 2737 före vår tideräkning. Skyterna nyttjade drogen i åttonde århundradet före vår tideräkning mera för sportens skull och för dess verkningar av upprymdhet. De använde bladen så, att de placerades på upphettade stenar vid begravningsceremonier, varvid ångorna inhalerades för berusning. Ryska arkeologer har kommit fram till att cannabis röktes allmänt av skyterna av båda könen för skojs skull, då man har funnit sådana pipor i deras gravar.

4. Opium

Redan sumererna visste allt om opium. Utom att de bryggde öl odlade de vallmo, som de kallade "glädjeplantan". Assyrierna tog över denna kunskap och förmedlade den till babylonierna, egyptierna och grekerna. Under den klassiska hellenska epoken hade bönderna på Cypern utvecklat sina skördeinstrument för maximal utvinning av vallmons saft, som nästan blev en kirurgi, och framför allt användes slutprodukten vid avrättningar för att bedöva den dödsdömde och underlätta hans hädanfärd. Den ansågs så användbar som sömnmedel och glömskemedicin att den avbildades som tillbehör hos gudarna Hypnos (sömnen), Nix (natten) och Thanatos (döden).

5. Coca

Det uråldriga användandet av cocablod kom sig av en rad lyckliga omständigheter och samstämmigheter mellan en synnerligen gynnsam väderlek och Andernas höga altitud. Från den tidigaste Inkatiden fram till de sydamerikanska revolutionskrigen tuggade nästan alla soldater och arbetare dessa blad för att öka medvetenheten och underlätta syresättningen, vilket de behövde i sina företag i att kriga, färdas långa vägar under svåra förhållanden, tungt arbete och det sista framför allt nere i gruvorna där det varken kunde ätas eller sovas mycket. Som en europé anmärkte: "Där européer hade slagit läger och gjort ordentliga uppehåll för vila, så nöjde sig de barfota indianerna bara med att tugga coca."

6. Laudanum och morfin

Opiumvallmon må ha upptäckts och odlats i den främre Orienten, men processen i att omvandla den till salter, injektioner och vätskor var ett resultat av den västerländska industrirevolutionen. Under 1800-talet var i synnerhet vita kvinnor mycket förtjusta i flytande opiumpreparat som kunde anförskaffas genom postorder eller apotek. De engelska diktarna Samuel Taylor Coleridge och Thomas de Quincey nyttjade detta under i stort sett hela sin livstid, och de levde båda länge och härledde sina högsta inspirationer från detta stimulerande bruk. Efter det amerikanska inbördeskriget utbredde sig morfinbruket bland sårade soldater, varpå morfinindustrin blomstrade i Amerika.

7. Kokain

När cocan väl hade omvandlats till kokain och gjort sitt intåg i den civiliserade världen fann det en högst oväntad förespråkare i doktor Sigmund Freud, som försökte bota en god väns morfinmissbruk med denna drog. Denne blev beroende av båda drogerna och dog, och ändå predikade doktor Freud kokainets lov som botemedel mot allt från huvudvärk till depressioner och impotens. Han blev formligen frälst av drogen själv, vilket han ingalunda blygdes för, vilket framgår i klartext i hans intima kärleksbrev till älskade patienter...

8. Amfetamin

En viss tysk vetenskapsman vid namn Lazar Edeleanu lyckades frambringa amfetamin 1887 som ett användbart diettpill under de följande 50 åren världen över. Under det andra världskriget fann man dock detta recept extremt användbart även i krig, då man därmed kunde hålla soldater och ubåtsbesättningar vakna i nästan hur många dygn som helst under oavbruten tjänstgöring. De japanska kamikadzepiloterna laddade sig med amfetamin inför varje uppdrag, liksom de tyska blitzbombarna. Efter 1940 försökte dock tyskarna avråda dess användning, som visat sig extremt beroendeframkallande.

Och det har väl visat sig i stort sett genom hela historien vara droganvändandets stora aber, den stora glädjestimuleringsfestens oundvikliga disk efteråt, som aldrig har tagit slut.

Beträffande tobak, så användes den aldrig som drog av indianerna. De rökte fredspipa ibland men bara av sociala skäl för sällskaps skull utan att inhalera, medan det var västerlänningarna som kom på att nikotinet kunde missbrukas genom inhalering, varpå lungcancern med tiden gjorde sitt segertåg över världen.

För övrigt hänvisas till doktor Anton Tjechovs utmärkta monolog ”Om tobakens skadlighet”, som mera i detalj och på ett mycket diplomatiskt och finkänsligt sätt förklarar tobaksrökningens avigsidor.

Den stora snedtrippen

Här kommer än mer bekymmersamma uppgifter från dagens läge i USA:

20 miljoner skolbarn går på droger utskrivna av psykiatrin.

Av de senaste 13 skolmassakrerna var 11 under påverkan av psykiatriska droger.

Var fjortonde sekund tvångsomhändertas någon av en psykiatrisk institution.

Den psykiatriska industrin gör en förtjänst av 300 miljarder dollar om året utan att åstadkomma ett enda tillfrisknande.

Psykiatriska droger orsakar 700,000 negativa reaktioner om året och 42,000 dödsfall.

10% av alla amerikaner över 6 år går på antidepressiva medel.

Självordsfrekvensen bland användare av antidepressiva medel är 68 gånger högre än bland vanliga människor.

Över 50,000 spädbarn om året riskerar hjärnskador efter förgiftning av psykiatriska droger genom livmodern.

I USA går 8 miljoner människor för närvarande på någon form av psykiatrisk drog.

Det antidepressiva medlet Paxil har påfunnits öka risken för bröstcancer åtta gånger.

De fem mest utskrivna psykiatriska drogerna ger en större bruttoinkomst än hälften av alla världens länders bruttonationalprodukt.

Några citat:

”Psykiatrin är troligen den mest destruktiva enskilda faktorn för det amerikanska samhället under de senaste 60 åren.” – Dr Thomas Szasz, psykiater

”Inom psykiatrin har vi många hypoteser men ingen riktig kunskap.” – Ledningen för Merck pharmaceuticals

”Det finns ingen definition för mental sjukdom. Jag menar, det går bara inte att definiera.” – Dr Allen Frances, psykiatriker och chefredaktör för DSM-IV

”Om en psykiater påstår att du lider av någon kemisk brist, be om att få ge ett blodprov, och observera hur psykiatern reagerar.” – Jonathan Leo, biträdande anatomiprofessor vid Western University of Health Science.

I USA ”nyupptäckta” ”mentala störningar” som ”preliminärt” torde ”framgångsrikt” kunna behandlas genom medicinering:

Internetberoendesyndromet
Koffeinsyndromet
Aspirin-abstinenssyndromet
Borderline-personlighetssyndromet
Jet-Lag-syndromet
Matematik-syndromet
Blyghetssyndromet
Separationsångest-syndromet
Dålig handstil-syndromet
Ospecificerat mentalt syndrom
m.m, osv.

Detta är USA. Är vi bättre i Europa, eller går vi samma väg?

Putinsyndromet

Ju mindre sagt om det förestående ryska valet, desto bättre. Dess värre kan man knappast vänta sig något annat än värsta möjliga resultat. Att Putin alls har mage att ställa upp i ett presidentval, och därtill triggas det så att han svårligen kan förlora, med sin regeringsstatistik av det ena politiska journalistmordet efter det andra, bevisligen utförda av huliganer utbildade i hans stall, med offer som Anna Politkovskaja, Alexander Litvinenko, Stanislav Markelov, Anastasia Baburova, Anton Stradymov, Oleg Kasjin (som överlevde fastän det inte var meningen) och med massiva demonstrationer och protester som moraliskt borde ha avrättat honom, företer ett unikt fenomen av samvetslöshet, okänslighet, djupfrysthet i hjärtat som måste vara av sten och en märkvärdig politisk enfaldighet, vilka alla symptom *Fritänkaren* härmed sammanför under benämningen *Putinsyndromet*.

Manos Hadjitakis och Mikis Theodorakis

Egendomligt nog är de jämnåriga, båda födda 1925, Mikis i juli och Manos i oktober, men Manos är den egentliga pionjären av de två, medan Mikis är den internationellt mera uppmärksammade. Det var Manos som gav upphov till den grekiska folkmusikens pånyttfödelse och dynamiska nyutveckling och världsryktbarhet främst som filmmusiker genom de tidiga 50-talsfilmerna med Melina Mercouri, där ”Aldrig på en söndag” slog igenom internationellt, medan han alltid betraktade sig som filmmusiker

bara för brödfödans skull – han fäste egentligen bara vikt vid den musik han komponerade som inte lönade sig, och det är där hans intressanta och bestående livsgärning står att finna.

Karakteristiskt för denna grekiska traditionella folkmusik är fullständigt rena harmonier och lika fullständigt renodlade melodier. Den består egentligen bara av melodier, som är reducerade till enklaste tänkbara harmoniska fundamentalism. Här finns alltså egentligen grunden för hela den västerländska musiken. Det finns knappast någon mera regelbunden musik i Europa.

Mikis var framför allt en politisk aktivist och satt flera gånger som kulturminister i regeringen, där han bidrog till flera viktiga koalitioner mellan vänstern och högern. Han tog strid mot droger och terrorism och arbetade hårt för bättre relationer mellan Grekland och Turkiet. Hans politiska insatser är därmed nästan mera iögonfallande än hans musik, där hans huvudsakliga ryktbarhet vilar på musiken till filmen "Zorba" och några andra sånger. Som symfoniker och seriös kompositör framstår han närmast som bombastisk och skrytsam i motsats till Hadjitakis, som är en helt annan typ.

Manos var aldrig politiskt intresserad, medan han i stället alltid intresserade sig för mystik och var en tämligen varm kristen för det mesta. Han fann mycket av inspirationen till sin musik i den grekiska kyrkan och Kristusskulten med dess mysterier, medan han periodvis hemföll åt haschmissbruk. För detta åtnjöt han ett orättvist förakt av världen och etablissemangen, medan man inte kan påstå att det negativt påverkade hans kreativitet, snarare tvärtom.

Mikis studerade vid konservatoriet i Paris direkt under Olivier Messiaen, vilket naturligtvis influerade greken och hans musik, som egentligen är mera europeisk än grekisk, även om kärleken till hans hemland är den starkaste passionen i hans liv. Hans musikproduktion är oöverskådlig, medan väldigt litet framförs och han gjort mera väsen av sig i politiken, där han alltid framstått som vänsterradikal (mottagare av Leninpriset bland annat) och har gjort starka ställningstaganden mot Israel och mot Greklands goda relationer med Israel. I den pågående grekiska krisen har han också tagit ställning för att frigöra Grekland från Europas ekonomiska problem, som om det var Europa och inte Grekland som var skyldigt till dem. Det kan man diskutera.

Medan Mikis musik är ganska brutal och enahanda, nästan primitiv och aggressivt demonstrativ i sin onyanserade simplistik, företer Manos Hadjitakis en mjukare stil med djupare fromhet och innerlighet och större melodisk rikedom och variabilitet, hans musik är i regel alltid enkel och betagande, så att man nästan alltid görs medveten om de djupa grekiska rötterna – han omfattar den grekiska folkmusikens själ och vinnlägger sig nästan helt exklusivt om dess omvårdnad. Till hans senare filmmusik hör "Amerika Amerika", "Topkapi" och "Giocondas leende", medan i en komposition som "Megalos Erotikos" hans innerlighet kommer mest till sin rätt. Som sagt var, Mikis Theodorakis är den mer utåtriktade och världsberömde kosmopoliten med glödande politiskt engagemang, medan Hadjitakis är den inåtvände sökaren på jakt efter ständigt djupare meningar och innerlighet.

Han kom ihop sig med alla, stackarn, och det var få förunnat att förstå att ta honom åtminstone delvis på allvar. Konservatoriet förklarade honom oduglig och värdelös, och det var få musiker som hade annat än förakt till övers för honom. Ändå var han inte alls någon misslyckad kompositör. Felet han begick var att åtminstone försöka följa med strömmen. Därför trodde han att han kunde bli solist, därför komponerade han så mycket skräp för cabareter och andra nöjesetablissemang, han var alldeles för tråkig och slätstruken för att ens kunna komma i närheten av Offenbachs överlägsna briljans som operettkompositör, och han var alldeles för ordinär och fantasilös för att kunna vänta sig att som kompositör bli tagen på allvar. Debussy tog sig an honom mera av nedlåtande medkänsla än av någon uppskattning, och Ravel kom med åren alltmer att betrakta honom som en pinsam belastning, och det var vad de flesta ledande förmågorna inom den franska musiken betraktade honom som: en pinsam belastning.

Han brukade sitta på Montmartres kaféer och supa. Då och då åstadkom han någon komposition, som han sedan gömde undan och glömde bort. Han sågs skissera ibland, och i början av hans karriär blev faktiskt hans kompositioner publicerade, men med det tilltagande förakt av etablissemang som visades honom drog han sig mer och mer bort från allmänheten och sina kolleger, och droppen nåddes när han till och med kom ihop sig med och praktiskt taget frystes ut av *les six*, där han egentligen hörde hemma.

Han blev egentligen aldrig illa behandlad, bara nedlåtande tolererad med dolt förakt och en nästan fullständig ringaktning, mest för att han bemödat sig så aggressivt om att göra sig löjlig. Han formligen *krävde* att bli invald i olika akademier, vilket bara ledde till att portarna låstes desto ordentligare för honom. Inte heller hade han något lysande privatliv. När han en gång äntligen kom i besittning av någon liten förmögenhet genom något arv, så att han för en gångs skull kunde betala för att publicera sig och komma på grön kvist, så var de pengarna ganska snart slut. Han hade bara en kärlek i sitt liv, den stackars modern till Maurice Utrillo, som behjärtansvärt faktiskt försökte ta sig an honom, så att hon flyttade in i lägenheten bredvid, men hans excentricitet måste ohjälpligt leda till att även hon drog sig så långt ifrån honom som möjligt. Han var helt enkelt omöjlig att ha att göra med.

Men ställde man honom mot väggen försvarade han sig med trotsig ihärdighet. Han visste att han hade rätt. ”Men,” kunde jag säga till honom, ”dina kompositioner är ju fullständigt enfaldiga och bara upprepar sig hela tiden. Det räcker med att man hört en, så har man hört dem alla. Ingen vill höra musik som ständigt upprepar sig. Till och med Vivaldi har råkat ut för det ödet.”

”Det är tiden det är fel på, inte mig. Jag är bättre än Ravel, som bara experimenterar och gör sig obegriplig. Man kan ju inte höra på hans musik om den spelas rätt eller fel. Det är samma sak med alla den nya tidens så kallade mästare. Men det är jag som har visat dem vägen,” hävdade han stolt och lyfte på sin vassa haka, så att han såg ännu löjligare ut än vad han var.

”Men musik som inte låter något vidare har ingen framtid. Den måste glömmas bort och försvinna. Vad är meningen med musik om den inte låter bra?”

”Du kan inte påstå att min musik inte låter bra. Den är djärv och går längre i exploateringen av välljudande dissonanser än Debussy, och framför allt rytmiskt är den fullständigt originell och unik. Ingen kommer någonsin att kunna göra gymnopedier efter mig.”

Det var det han kunde: gymnopedier. Han skulle ha hållit sig till det. Den främsta av dem står sig ännu idag och kan behaga vem som helst, men de blev för många och för långa, och de bara upprepade sig. I ett krampaktigt försök att åtgärda den bristen försökte han sig på nya former, som alla misslyckades. Vem vill idag höra ”päronformade” pianostycken eller ta en serenad som heter ”*Ouvrez la tête!*” (”Öppna huvudet!”) på allvar? Han var på sitt sätt en föregångare till Salvador Dali, han med de brinnande girafferna, de rinnande klockorna, de med kryckor uppstyltade deformerade spökena och allt det andra mardrömsnonsensartade dravlet, som senare benämndes ’surrealism’, ’överrealism’, medan det snarare är underrealism i förvriden form. Dock var Erik Satie inte alls så sjuk i huvudet som Salvador Dali, som bara kunde tänka och bildgestalta i förvriden för att inte säga sjuklig form, medan Erik (egentligen Eric Leslie – hans mor var engelska –) åtminstone alltid höll sig inom det tonala – i motsats till Ravel så hörs det alltid om hans musik spelas rätt eller fel. Likväl försvarade han energiskt sin dekadenta ståndpunkt:

”Du tycks inte ha märkt att världen har gått igenom ett världskrig. Den gamla världen är död med alla dess värderingar. Kristendomen har överlevt sig själv och fattar inte att Gud är död både som tanke, ideal, koncept och hållbar moralisk grund. Han har gått under i människans självförintelse, som han egentligen redan gjorde på Jeremias tid. Man skrattar åt Kristus idag, då alla tänkande människor måste inse, att människans synder var det sista någon var värd att dö för, då de bara ständigt förvärras hela tiden. Det fattade redan Goethe, när han summerade historien med, att den bara gått från *bad to worse* hela tiden. Det måste du väl inse. Brahms är död. Bruckner är död. Wagner är död. Till och med Debussy är död. Kvar finns bara Richard Strauss, som liksom jag gått i bräschen för moderna disharmonier och experiment, och Sibelius, som i trotsigt enfald håller fast vid de gamla formerna och därför hånas som världens sämsta kompositör. I Ryssland är till och med musiken död – revolutionen drev alla dess skapande andar i exil, där de inte kan skapa mera. Det finns ingenting kvar, min vän, av de stora formerna, de vackra idealen, det romantiska svärmeriet, den välljudande skönheten. Allt har kommit bort i världskrigets granatchock, som förintat hela världsordningen. Det är fulheten som regerar nu, den groteska satiren och förlöjligandet av allt det gamla och upphöjda, den billiga slagdängan, den amerikanska schlagermusiken, den vulgära jazzens förförande sinnlighet, medan de få som i envis dumhet fortfarande håller fast vid de gamla formerna, som Sibelius, måste köras över och glömmas bort i föraktad isolering. Vill man fortsätta komponera musik i sonatform kan man bara göra det i fullständig isolering totalt ignorerad av den värld som bara vill underhållas, förföras och bedragas.”

”Hör inte du till dem?” försökte jag.

”Vad menar du?”

”Är inte du just som kompositör ignorerad och föraktad och isolerad?”

”Jag talar inte om mig själv. Jag talar om den värld som gått förlorad och som bara klamrar sig fast vid halmstrån för att överleva ett litet stycke till, innan den drunknar i den stora kataklysmen, som jag bedömer som ofrånkomlig. Världskriget var bara en inledning. Musiken kommer att fortsätta spåra ur, och efter Picassos oformliga deformation av konsten skall det följa som är helt schizofrent. Jazzen kommer att ersättas av ännu värre oväsen och buller, som allt kommer att överröstas av nästa krig, och då är både du och jag borta, till vår egen smala lycka.”

Och han tömde sitt glas absint i botten som för att bekräfta sin profetiska utsaga.

Och faktum är att han tyvärr fick alldeles rätt. Den franska konstmusiken med kvalificerade ledare som Vincent d’Indy, Charles Marie Widor, Francois Poulenc och Arthur Honegger blev fullständigt överkörda och bortglömda för den populära chansongen, både Sibelius och Carl Nielsen, de sista stora symfonikerna, slutade komponera, medan bara England lyckades överleva sig själv och hålla fast vid åtminstone skuggan av de gamla idealen. Han hade rätt. Världen gick under 1914, och kulturen överlevde bara som melankoliskt spöke satt på undantag.

Filmen om Jascha Heifetz

Dokumentärfilmen om 1900-talets störste violinist Jascha Heifetz är anmärkningsvärt lång för att vara om en musiker – en och en halv timme. Hans far var en judisk musiklärare i Vilnius, Litauen, han hade två systrar, men han var unik som underbarn och debuterade redan som 6-åring. Att han skulle sättas i den kejsarliga musikhögskolan i Sankt Petersburg var en ofrånkomlig självklarhet. Det enda problemet var att han var jude. Hans familj kunde därför inte flytta med honom till Petersburg, förrän hans far också blev inskriven vid musikkonservatoriet som elev. Först därmed var alla byråkratiska problem lösta.

Han lämnade Ryssland 1917 för att debutera i Amerika precis före revolutionen utan att någon anade vad som skulle hända - för att aldrig mera komma tillbaka, medan han ändå alltid betecknade sina ryska år i Petersburg som sitt livs bästa och enda helt lyckliga tid. Också intressant är det hur det sedan gick med hans familjeliv. Fadern insisterade på att alltid få vara närvarande i samma rum när han övade, och först i Amerika när han slagit igenom och var 25 år tog han avstånd från sin familj – och sedan berättar filmen ingenting mer om hans föräldrar eller hans båda systrar. Man får nästan det intrycket, att han offrade alla möjligheter till ett normalt familjeliv för musiken. Efter två äktenskap och tre barn hävdade han nästan bittert efter den andra skilsmässan att han aldrig borde ha gift sig – musiken gav honom allt, och ingenting annat gav honom någonting. Det intrycket fick man. Att komma honom nära som människa var det sista någon gjorde.

Fastän han var 1900-talets främste violinist är han därmed i ett avseende avskräckande genom sin otillgänglighet och känslökyla, vilket knappast förmildrades genom hans nästan förstenade pokeransikte – på de konsertfilmsnuttar som finns bevarade rör han aldrig en min, hur inlevelsefullt han än spelar. Fritz Kreisler framstår då

som mera mänsklig men även mera kreativ. Heifetz gjorde en hel del transkriptioner, medan Kreisler inte bara gjorde detta och i mycket högre utsträckning men även ”försiktigt” åstadkom egna odödliga *evergreens*. De hade ett kuriöst förhållande, liksom Brahms och Tjajkovskij var de födda på samma dag, det var 26 år mellan dem, och Kreisler var Heifetz’ idol och den andra av hans båda fadersideal efter Leopold Auer, hans lärare i Petersburg, den legendariske musikprofessorn, som en gång tillfrågades vilka hans bästa elever var, varvid han räknade upp ett halvt dussin exceptionella talanger men utelämnade Jascha Heifetz. ”Men Jascha Heifetz då?” frågade intervjuaren, varvid professorn svarade: ”Jascha är inte min elev. Han är Guds elev.”

Övriga filmer

Vi såg tyvärr ”*Tinker, Tailor, Soldier, Spy*”, fastän vi var medvetna om att det inte kunde vara någon rolig historia. Boken är urtrist, och filmen har inte lyckats förbättra den. Tempot är långsamt och släpigt med ständiga onödiga transportsträckor, storyn är förvirrad och närmast obegriplig, medan allt handlar om intriger inom spioncentralen, där någon har förrått sällskapet åt Rysslands KGB, (detta äger rum på 70-talet, det är alltså fullständigt föråldrat,) varför det gäller att finna ut vem av de närmaste vännerna och kollegerna som är den skyldige. Man kommer slutligen fram till vem det är, varpå han avrättas. Det är hela storyn. Inte ens Gary Oldman eller Colin Firth lyfter nämnvärt upp föreställningen över en kronisk nivå av morbida tristess, medan egentligen filmens enda intressanta scen och behållning är Gary Oldmans bekännelser när han är full. Ändå har filmen lovprisats överallt och i regel fått fem stjärnor, medan vi med nöd kan ge den tre.

Alla andra filmer vi har sett under tiden har varit bättre. Närmast från botten kommer då ”*The Forgotten*”, en bisarr SF-historia om en mor (Julianne Moore, alltid inte bara bra utan även vacker,) som förlorar sin son, varpå omgivningen tycks anse att hon aldrig haft någon son. Det visar sig att sonen ”lånats” av UFOiter i ett bisarrt experiment, där dessa utomjordingar velat se om det är möjligt att fullständigt utplåna en moders relation till ett barn. Det visar sig omöjligt, och Julianne Moore återfår sin son till slut – experimentet har misslyckats.

”*Tropic Thunder*” var en annan bisarr historia ihopkokt av Ben Stiller i en för honom typisk överväldigande röra av långsökta orimligheter. Inledningen är bäst, där det genomförs en utomordentlig parodi på patetiska krigsfilmer – en soldat får armarna avslitna av en granat medan alla hans kamrater omkring honom massakreras i extrem korseld, helikoptrar havererar i kataklysmatiska explosioner, och en soldat omfamnar honom för att dela hans sista stund med honom i ett pekoral som ständigt bres på med nästan Liberaceartade sentimentalitetsöverdrifter – man skrattar ihjäl sig. Och det är bara inledningen. Vad som sedan följer är en cirkus av krigsintriger, där skådespelarna inte vet om det är en film de spelar i eller om de hamnat i ett verkligt krig – det är båda delarna.

Som sagt var, föreställningen är krystad, men Robert Downey Jr gör som vanligt bravurartade insatser.

I *"High Crimes"* blir Ashley Judds unge make hämtad av FBI och ställd inför krigsrätt för krigsförbrytelser, som han besvarar med oskuldens alla frågetecken. Hon är advokat och beslutar sig för att försvara honom med riskerandet av hela sin framgångsrika karriär på kuppen – Ashley Judd gör alltid sådana extremt modiga roller. Hon kan dock inte klara försvaret ensam och anlitar som hjälp Morgan Freeman, den bästa i filmen, som närmast är något av en brännvinsadvokat – han har varit alkoholist och blir det gärna igen, särskilt vid behov, vilket i detta fall infinner sig. Det blir den vanliga snårskogen av överraskande förvecklingar, där det lyckliga slutet drastiskt vänds till motsatsen i vanlig ordning, när sanningen slutligen kommer fram...

Periodens hemskaste film var dock Sofia Coppolas regidebut, en bedårande vacker film om fem änglalika döttrar i en familj, där fadern James Woods är helt under toffeln på sin bigotta hustru, som är i färd med att ihjälöverbeskydda sina döttrar. Filmen heter *"The Virgin Suicides"*, och det är just vad den handlar om – alla fem döttrarna begår självmord, börjandes med den yngsta, som i omedveten överlägsen klokhet tycks visa vägen ut ur ett dilemma av fullständig hopplöshet. Flickorna vill leva, medan modern förbjuder dem att leva. Det förekommer inga hemska scener i filmen, utan allt är alldeles förtrollande magiskt vackert alltigenom, vilket gör innebörden av filmen desto förfärligare. Det är en sällsynt upprörande inblick man får i det amerikanska samhällets förljugenhet, där den högsta lagen är vad som är "passande" som allt annat får stryka på foten för.

"Fail Safe" ("Bombsäkert") är en tidig Sidney Lumet-film gjord samtidigt som *"Doktor Strangelove"* och med en liknande handling men utan humor och med desto större allvar och realism. Genom en lapsus i systemet hamnar ett atomvapenbestyckat plan på kurs mot Moskva för att avlasta sig, och ingenting kan få det att vända tillbaka. Henry Fonda gör en fantastisk roll som presidenten, som lever upp till sitt övermänskliga ansvar med en integritet och moralisk värdighet som man aldrig glömmer. Det är en thriller med alldeles för övertygande gastkramning i sin konsekventa nästan kliniska realism, varför för säkerhets skull en brasklapp efter filmens slut meddelar, att detta omöjligt kan hända i verkligheten. Tro det den som vill, men det är extremt svårt efter en sådan film.

Några lyckligare filmer borde nämnas till slut. *"Shall We Dance?"* med Richard Gere som uttorkad testamentsadvokat råkar händelsevis passera en dansskola och beslutar sig för att pröva något nytt med högst oväntade konsekvenser. Hans hustru Susan Sarandon misstänker att han vänsterprasslar men blir även hon högeligen överraskad. På dansskolan tjänstgör en allvarlig och något sorgbunden Jennifer Lopez som instruktör, som man misstänker att bär på någon tragisk hemlighet. Hon är extremt vacker, och det är hon som bär upp hela filmen och gör den till något mycket mer än bara en idyllisk

underhållning. Man lär känna danslärarna och deras ganska erbarmliga elever, deras historia och komplex, och fastän detta är en komedi hålls man i spänning, då det hela tiden händer oväntade saker, som kastar in handlingen i nya oväntade och stundtals dramatiska banor. Ingen dör, och alla blir glada och lyckliga i slutet, men det är en lång och fascinerande väg dit.

Priset tas emellertid av den magiska ”*Stardust*”, en förtrollande saga som i all sin fantastiskhet ändå är fullständigt övertygande. Detta är en film för sådana som förstår att uppskatta fantasi och dess obegränsade möjligheter, som här hela tiden överträffar sig själva i svindlande äventyrsinfall. En stjärna faller, och hon är en vacker kvinna. Det är kärnan i det hela, som allting utgår ifrån. Det gäller att hon inte blir beslagtagen av elaka häxor (ledda av Michelle Pfeiffer, som i vanlig ordning ger en virtuos uppvisning,) eller av maktlystna prinsar (ledda av Rupert Everett, som är omöjlig att känna igen – han gör det så bra,) medan hon naturligtvis finner en beskyddare i en fullständigt aningslös oskuld, som minst av alla fattar vad det hela egentligen handlar om. Robert de Niro gör en makalös insats som sjörövarkapten av icke denna världen, och hans besättning av extremt vilda sällar går inte av för hackor – några av de bästa scenerna tillhör dessa. Kort sagt, detta är ett fyrverkeri för alla tider, som man aldrig kan se sig mätt på.

Milstenar, mars 2012

mars

- 1 Harry Belafonte 85 år.
80 år sedan Charles Lindberghs son blev kidnappad.
40 år sedan fallet Timothy Davey (”*Midnight Express*”)
- 3 25 år sedan Danny Kayes bortgång.
- 5 Elaine Page 60 år.
- 7 100 år sedan Henri Seimel som den förste flög mellan Paris och London.
- 12 Jack Kerouac skulle ha fyllt 90.
- 18 John Updike skulle ha fyllt 80 år.
350 år sedan de första bussarna gick i Paris. Experimentet var rätt tänkt men misslyckades.
- 23 Wernher von Braun 100 år.
- 26 Erica Jong 70 år.
- 27 Michael York 70 år.
- 28 Aristide Briand 150 år.
- 29 100-årsminnet av Robert Falcon Scott.
240 år sedan Emanuel Swedenborg gick bort.
- 30 100-årsminnet av Karl May.
- 31 Sergej Diaghilev 140 år.
Joseph Haydn 280 år.

Bonusresan, del 4: Joshimath trots allt

Som befarat blev nattbussresan ner till Dehra Dun och Rishikesh en alldeles ohygglig mardröm av obekvämlighet och dålig sömn. Jag hade aldrig gjort denna resan tidigare från Manali, då bussen ändå måste ta omvägen förbi Chandigarh. Det var trångt, folk stod i gången, det var kallt, man frös om benen, och passageraren bredvid knödde på hela tiden, vilket man inte rår för att man gör när man sover. Halv 8 var vi framme i Nahan efter 13 timmar, och därmed var det värsta över. Vi nådde ändå Dehra Dun inom skälig tid, där jag hade turen att genast få en buss vidare till Rishikesh.

Jag hade inte varit där på två år, och mycket var förändrat. En ny väg hade anlagts från gamla busstationen, som var mycket förstörd, ner längs bifloden mot Ganges, vilket underlättade trafiken mycket. Men på mitt gamla stamställe Rishilok, en ljuvlig oas med idealisk trädgård mitt i staden, vars brus inte alls hördes, var allting sig likt trots fullständigt ny personal. Ingenting hade förändrats där på 16 år utom något till det bättre. Även priset för mitt rum med gemensamt badrum, 185 rupier, var oförändrat.

Efter att ha kommit i ordning igen efter dusch och eftermiddagste gjorde jag min vanliga runda upp och över bron till den andra stranden. Trafikstockningen på bron var oerhörd. Det är en gångbro men medger också tvåhjulsfordon, och dessa blockerade ständigt gångtrafiken i båda riktningar: kärror, cyklisterna, mopedister, motorcyklisterna, motorrickshaws, barnvagnar och vad mera. Ibland möttes två cykelrickshaws och trasslade in sina hjul i varandras nav, så att ingen alls kom fram någonstans.

Internet var billigt men fungerade inte alls. Man fick veva i gång den. Till nöds kunde man klara av sin post, men *facebook* ledde ohjälpligt bara till hängning och nödtvungen avstängning. Ingenting var uppgraderat.

Dock hamnade jag på en angenäm restaurang med dunkel belysning med utsikt över floden, där de rentav hade tibetansk mat. Jag avnjöt en *thenthuk* som var mycket indisk: mera kryddor än mat.

Jag fick gottgöra detta med en *buryani* hemma och med te innan det var skäl för ett tidigt sänggående, om jag skulle orka upp till Joshimath i morgon.

Det var inga problem med det. Jag vaknade kvart över tre, steg upp kvart i fyra och gick de tre kilometrarna till busstationen, varunder axelremmen till min axelväska brast. Två av de andra hade brustit förut och reparerats, men på busstationen fick jag genast en buss på vilken jag slapp betala, för det var tydligen osäkert hur långt den skulle gå. Den friade till passagerare till Gwaldam, och då morgonvädret var ytterst disigt, nästan dimmigt och man inte såg någonting av landskapet övervägde jag allvarligt att hoppa över Joshimath och fara direkt till Gwaldam. Med sådan sikt skulle man aldrig kunna se Nanda Devi.

Emellertid klarnade det gradvis och långsamt, och i Srinagar fick jag byta buss och sattes på en direkt till Joshimath, så det var bara att hänga med.

Det klarnade fullständigt, och dagen blev vacker och varm, men vid middag började moln dyka upp. Jag hade mycket angenämt resällskap, en äldre man och en yngre student som hade mött vår gamle vän *chaupathi express* i Goa, den legendariske italienaren som sedan mer än 30 år kör omkring i Indien på en scooter med detta

pittoreska namn, som utmärks med en skylt. När vi stannade vid Piplikot vid 2-tiden för lunch behärskades himlen av molnen, men de hotade inte med regn. Joshimath nåddes halv 4, och jag återuppsökte genast mitt gamla hotell.

På vägen antastades jag givetvis av turistfångare. En av dem var den senaste ägaren till Shailja, mitt gamla Joshimathhotell, där jag trivts och bott för 100 rupier natten tills det renoverades till oigenkännlighet och krävde ockerpriser, en nästan tandlös och tämligen gaggig gubbe, som envisades i det längsta. Jag lovade åtminstone senare pröva hans restaurang.

Mitt gamla ställe *Nanda Devi* fanns kvar, och jag fick mitt gamla rum tillbaka för samma gamla pris: 100 rupier. Man var hemma i Joshimath igen, men vädret var på gränsen till instabilitet, och natten lovade bli kall. Det var trots allt femte november.

Till min stora förvåning fungerade Internet i Joshimath. Det var första gången, och det fungerade bättre än i Rishikesh, lika bra som i Manali.

Till middagen fick jag som sällskap ett trevligt engelskt par från Bristol. Liksom jag hade han varit i Joshimath för första gången för 16 år sedan, och han manifesterade samma symptom som alla andra västerlänningar som kommer hit: en stigande hänförelse ju närmare Gudarnas Dal man kommer, som är Joshimath. Hans fru var välbekant med Darjeeling. En österrikare var också där som varit uppe vid Auli igår: 15 grader, solsken, men stark blåst, moln efter middag. Det verkade vara så varje dag, så det förelåg gott hopp inför morgondagen. Paret skulle vidare till Badrinath och övernatta där, men de skulle sedan neråt Gwaldam liksom jag, så vi kunde säkert mötas igen.

(I nästa nummer: *Lycklig resa till Kausani*)

Den strålande fiaskoresan, del 6: Över tröskeln

Det regnade kraftigt efter midnatt, vilket fyllde oss med onda aningar och gränslös oro. Regnet fortsatte hela natten och upphörde inte förrän vid 7-snåret på morgonen. Vår värd förvissade oss om att det inte var så farligt, men min rumskamrat tog en morgontur i staden och ställde frågor, vilket han inte skulle ha gjort. Av någon fick han veta att det regnade uppe vid Rohtang. Det fick honom att bestämma sig ännu en gång. Han hoppade av.

Bussen var bekväm men erbjöd vissa svårigheter. Alla 22 passagerare skickades till ett kontor för att fylla i ett formulär med fullständiga personuppgifter. Detta tog sin lilla tid och innebar en försening på 40 minuter. I sista minuten kom vår kamrat med allt sitt bagage. Han hade ångrat sig igen.

Vädret bjöd på uppehåll hela vägen upp mot Rohtang, men vid Marhi (3400 meter) lägrade sig dimmorna, och vägen övergick i gyttjesörja. Många fastnade, det uppstod många långa väntningar, och jag har aldrig tidigare kommit så långsamt över Rohtang. När vi äntligen kom över öppnade sig en bättre värld på andra sidan. Aldrig tidigare har jag sett en så tydligt markerad klimatgräns. Bortåt Rohtang rädde bara mörker och tunga

blymoln med drypande kompakta dimmor, men på andra sidan i Lahaul rådde strålande blå himmel. Det var den totala kontrasten, och frontlinjen gick rakt över Rohtang.

Bussen var långsam, resans vackraste del företogs i mörker så att ingenting kunde fotograferas, och vi kom fram först klockan 9 på kvällen till Keylong. Resan från Manali, som kan ta fem timmar och brukar ta sju, hade tagit tio.

I resan ingick övernattnings och måltider. Till övernattningsen slussades vi iväg till ett isolerat ställe ovanför staden, där vi bjöds på en middag av ris, linser och grönsaker. Inget te serverades efteråt. För att få te måste vi gå ner till staden. Janne och jag misslyckades med detta, då det var för lång väg. Vi stannade på halva vägen, där vi hade turen att hitta ett trevligare hotell med servering än det som ingick i resan, där själva övernattningsen var hänvisad till tält. Varken Janne eller jag ville någonsin mer satsa på detta tråkiga resealternativ som lyxresa mellan Manali och Leh.

Bussens passagerare var en trevlig blandning. Det var fyra japaner, fyra hinduer, vi fyra från Sverige, några gamla obestämda ungar, och en stor grupp italienska schweizare från Zürich och Ticino. De talade nästan bara italienska allesammans, och det var ett nöje att ha dem som resällskap.

Det blev uppstigning halv 4 för en paketfrukost, som var föga aptitlig. I den ingick ett kokt ägg, en dubbel marmeladtoast, en banan och en mangodryck men obegränsade mängder te, vilket var ett plus. Mangon och bananen sparade man för färden.

Bussen gick olidligt långsamt. Janne hade redan några dagar tyvärr lidit av en förkylning men hängde med på allt ändå. Han konstaterade att bromsarna var dåliga, då de gnisslade, och att det var föga kraft i motorn. Det var ingen Tata-buss, och chauffören körde aldrig på treans växel, mest bara ettan och ibland tvåan. Fördelen med detta blev att resan blev ytterst säker. Nackdelen blev den värsta försening jag varit med om på denna väg.

Den enda incidenten inträffade vid lunchen i Pang vid 3-tiden på halva vägen mellan Keylong och Leh. Mitt utanför ett restaurangtält spydde vår enda amerikan ner hela backen i tre kraftiga omgångar. Det var bara att gå till ett annat restaurangtält.

Emellertid hade vi en sagolik tur med vädret. Jag hade aldrig sett bergen från Lahaul till Sarchu så vackra förut. Det hade verkligen snöat i Lahaul och mycket, så att alla högre berg var vita, och nästan alla berg var ju högre. Man var i ett bländande paradiset av skönhet.

Först 20.10 nådde vi fram till Upshi vid Indus. Vägen genom Rumsedalerna ned från det sista passet Tanglang La hade varit svår med oformliga stenbumlingar på vägen som man måste köra runt, och fastän resan hade varit hur säker som helst hade den dock inte varit mindre skumpig, och genom den ständiga fördröjningen var vid det här laget de flesta ordentligt trötta och griniga. 21.50 kom vi äntligen fram till Leh. Resan från Keylong hade tagit 17,5 timmar, det slog alla rekord, och bussresandet ända från Manali hade tagit sammanlagt över 27 timmar. Det tidigare rekordet var 22. Det hade varit värre än en nattbuss, och det var bara att konstatera, att genom att välja det säkraste alternativet och det som skulle ge minst anledning för någon av oss till klagomål hade vi valt det sämsta alternativet. Janne hade nästan fått sina knän krossade av den nedfällbara stolen framför, vars innehavare ständigt glömde att det satt en man med långa ben

bakom, som på en dålig flygmaskin. Med en lokalbuss hade resan varit stökigare men också roligare, också den hade säkert gett anledning till klagomål, men den hade varit så hemskt mycket trevligare och effektivare.

I Leh var allt förändrat. Mellan Old Road och Fort Road byggdes en ny gata, varför vi gick vilse i mörkret till Lung Snon på grund av de främmande desorienterande jordhögarna. Även Lung Snon hade byggts om. Väggarna hade förstärkts med cement, så att det inte skulle regna in mera, och en stor matsal hade inretts i stället för den öppna terrassen. Det hade varit en god säsong med litet regn och mycket turister, inga katastrofer, och hotellen hade varit fulla.

Och vem mötte jag på Lung Snon om inte Hervor Ericson från Ladakhs Vänner? Vi hade inte setts på en del år, men jag kände igen henne, och hon var här med två väninnor. Föreningen med 75 medlemmar mådde bra och var engagerad i en del behjärtansvärda projekt med SIDA och mycket aktiv i Stockholm som vanligt.

För övrigt huserade på Lung Snon ett ansenligt sällskap från Sydtyrolen, som ockuperade merparten av vårt gästhus. De var av alla åldrar och mycket livliga och ivriga, så stället var fullt av liv. De blev glada när de hörde att min familj kom från Verona, som ju var nästgårds.

(I nästa nummer: *Hemma i Leh*)

Katastrofresan, del 15.

I Manali återhämtade jag mig snabbt, så att snart alla spår av den fasansfulla infektionen var borta utom en lindrig hosta. Jag kunde avsluta mina sista arbeten och sista medhavda böcker och tog sedan nattbussen till Dharamsala.

Det var för att undvika videoterrorismen och trängseln ombord som jag valde nattbuss framför dagbuss, men det visade sig knappast vara något bättre alternativ. Jag hade oturen att bredvid mig få en kashmiri med mycket bagage som han krävde att få hålla i famnen, så att jag pressades in i hörnet. Dessutom försökte han stjäla min plats, men där gick gränsen. För att få plats för sitt bagage knycklade han ihop mitt i ett otillgängligt hörn (vid ett tillfälle när jag tog en tepaus vid ett uppehåll) med den påföljd, att när jag steg av i Dharamsala hade vattenflaskan kommit upp och ner och varenda droppe runnit ut. Jag fann dock ingenting vått i väskan, tills min mest sönderlästa bok dök upp, som hade sugit i sig varenda droppe. Det var fortfarande regntid, så det var inte mycket hopp om att boken skulle kunna torka. Det regnade hela vägen från Manali, varför det också regnade in i bussen, och en av damerna bland mina medresenärer fick hela sitt bagage genomdränkt. Vi kom fram till Dharamsala alldeles för tidigt klockan 4, inte ens kantine var öppen, det regnade, så att vandra upp till McLeod Ganj var uteslutet. Det var bara att sitta där på stationen i regnet och vänta och frysa och kanske sova litet emellanåt. Bussen upp skulle komma klockan 7, men naturligtvis var den mycket försenad denna måndag morgon. Den kom inte förrän närmare 8. Inte heller hade man på nattbussen skonats från skvalmusikhelvetet. Hur mycket nattbuss det än var höll någon sin förbannade telefon på halva natten med digital skräpmusik, som var

omöjlig att lokalisera, då den var där framme någonstans. Ännu en mardrömsnatt att lägga till annalerna.

Samtidigt drabbade i dessa dagar en jordbävning Christchurch på Nya Zeeland med 7.1 på Richterskalan. Även där, liksom i Leh, slogs hela mobiltrafiken ut och staden blev isolerad, precis som i Leh, fastän Nya Zeeland och Christchurch är fullständigt modernt och teknologiskt högutvecklat, i motsats till Leh, som var fattigt och knappt rest sig ur stenåldern.

Mina koreanska vänner bodde kvar på mitt ställe ”Khalsang” och var lika stökiga som förut – de tycktes ha haft fest varenda natt så länge de varit där. Som längst hade de hållit på till halv 5. Nu var de ett helt gäng med whiskyflaskor och mycket höga röster plus en stökig radio, som de försökte överrösta hela tiden, så jag fick säga till dem. Jag hade ju knappt sovit under den hemska bussnatten, klockan var 22 och jag var mycket trött, men de fann sig genast, stängde av burkmusiken och lät mig sova. Jag fick därför en mycket god natts sömn, vilket jag var mycket tacksam för.

Därför kunde jag gå upp tidigt till Triund följande morgon. Solen sken, så det var riktigt njutbart. En god nyhet mötte mig där uppe: de förskräckliga staketen hade äntligen avlägsnats efter tre år, jag hade skriftligen protesterat mot deras förföljning av detta fantastiska högfjällsområde redan när de sattes upp, och nu hade de äntligen åkt ner. I stället hade ett plakat satts upp där besökare bönfölls om att inte skräpa ner. Även detta var ett utomordentligt steg framåt.

Men det märkligaste av allt var att min hälsa var så hemskt mycket bättre. Jag hostade fortfarande, men jag kom upp till Triund som ingenting, vilket var en avgörande bekräftelse på att min hälsa och kondition var mycket bättre nu än i början på resan, trots alla kriserna.

Det var en sådan njutning att sitta där uppe i solen i det befriade Triund, som äntligen var helt rent igen, att jag rentav började umgås med möjligheten att komma tillbaka 26 oktober. Är man frisk kan man tänka hur positivt som helst, och det gör bara gott.

Emellertid blev natten svår. Under eftermiddagen bröt det ut ett massivt skyfall som urartade till ett ännu värre åskoväder som varade halva natten med oavbruten blixtbelysning. Så måste det ha varit i Leh under natten till den 6 augusti. Det var omöjligt att sova för dundret och spänningarna, medan man nödgades hosta desto mera i stället. På morgonen var rösten delvis borthostad igen.

Emellertid lovade morgonen gott och blev idealisk, så jag gick upp till Triund igen och vidare till *Snowline*. Det hade inte kunnat vara vackrare. Som min vän Ali Baba sade, där han hjärtligt tog emot mig i sin butik: ”Vad spelar det för roll om man är sjuk eller frisk, om ens resa havererar eller blir lyckad, man kanske hade blivit ännu sjukare hemma eller där råkat ut för en trafikolycka och ångrat bittert att man inte rest bort, allt kommer på ett ut, och man kommer alltid igenom, och på andra sidan väntar alltid ens rättmätiga belöning genom erfarenhet som man kan vända till godo.”

Det kunde stå som motto för hela resan.

(I nästa nummer: *Plåster på sår*)

Självordsfrågan

Till 70-årsminnet av Stefan Zweig, den 23 februari 1942.

Inget dåd kan ha ett sämre rykte,
vara mer föraktat, stämplat som den maximala fegheten,
i vissa länder straffbart, mera än med döden,
den totala eviga fördömsen i helvetet,
men det är att förenkla saken.
Allt beror på handlingens motiv.
Om det är hämnd som avses
såsom följd av oförrätter, vilket det ej sällan är,
så måste saken ses i mera sakligt perspektiv.
Låt oss som exempel ta ett klassiskt fall.
1942 var Stefan Zweig en ledare för humanismen,
som författare mest översatt i hela världen,
en representant för pacifism, kultur och internationalism,
vilket gav honom en position av oerhörd betydelse,
men såsom jude tvingades han i exil från Österrike
och fann slutligen sig isolerad i Brasilien
berövad all kontakt med sina tyskspråkiga läsare.
När han begick sitt självmord med sin fru
förklarade han klart och tydligt att det bara var av intellektuella skäl –
som intellektuell fann han det omöjligt att andas i en värld
av krig och Adolf Hitler, dominerad av vulgär politisk propaganda.
Fastän han förnekade att skälet var personlig frustration,
så hade blott det faktum att han tog det steget
oerhörd betydelse moraliskt för den intellektuella världen;
och det året vände kriget emot Hitler
först i Ryssland vid Moskva, i Afrika och slutligen vid Stalingrad.
Det var den yttersta personliga demonstrationen mot förtrycket
som han kände såsom intellektuell av politikens övervåld.
Vi upplever idag precis det samma i Tibet,
där hittills mer än tjugo munkar bränt sig levande till döds,
och de var inga självmordsbombare, de offrade sig själva blott
i livets yttersta demonstration och reaktion
mot outhärdlig grymhet, övervåld, förtryck och kränkning,
vilket måste föra med sig konsekvenser.

Kommentarer. Detta är beklämmande och tankeväckande. Det påminner mig om Victor Jara, som bestämde sig för att hellre acceptera döden än att klamra sig fast vid hoppet om ett bättre liv under Pinochet och juntans tid i Chile. Det sätt han valde att dö på var värdigt en poet. Han satt i fängelse och började sjunga sina protestsånger, medan hans

medfångar föll in i kören och sjöng med. Soldaterna började slå honom, men han fortsatte sjunga, de slog hårdare, han fortsatte, de bara slog och slog, medan han spelade på sin gitarr med sammanbitna tänder, medan hans medfångar fortsatte sjunga med. Soldaterna slog sönder hans händer, varvid han med svårighet reste sig på fötterna och fortsatte sjunga medan han dirigerade sina kamrater med sina blodiga händer. Soldaterna slog ihjäl honom, medan hans medfångar fortsatte att sjunga, och den sången sjungs ännu. Hans död var en seger för alla tider. *Ken*

Jim. Jag är glad att du gjorde kopplingen till de tibetanska munkarna (och nunnorna). Det är den yttersta protesten till försvar för sin kultur. Jag vet inte om det i den österländska kulturen finns en liknande koppling till skam som det finns i den västerländska.

Christian. Gripande historia, Ken. Jag kände inte till den. Vi hade också Jan Palach i Prag, en helt ung man, som brände sig till döds på Vaclavplatsen i januari 1969 i protest mot Pragvårens förintelse – och många andra som vi aldrig skall få veta något om. Jag har aldrig hört talas om att skam i någon form skulle komma i fråga när det gäller självmord i den österländska kulturen. Tvärtom, i alla fall jag känner till betraktades självmördaren med den djupaste respekt. Samtidigt är självmord mycket ovanliga bland buddhister och därför desto mer anmärkningsvärda och genljudande när de inträffar, som till exempel i fallet med de vietnamesiska munkar som brände sig till döds på öppen gata i Saigon under Vietnamkriget.

Ken. Jim, ja, de olika kulturerna har mycket olika synsätt på självmordsfrågan. I västerlandet betraktades det som ett brott, som man blev straffad för om man överlevde. Självmord betraktades som den yttersta dödssynden, och ännu helt nyligen blev misslyckade självmordskandidater kastade i fängelse.

Laila Roth om den tibetansk-kinesiska frågan: Detta är vår tids nazism. Men här finns inga försonande drag, ingen mysticism, inga filosofiska eller religiösa intressen, utan bara girighet och materialism.

(från *facebook*, *poetbay.com* och *poeter.se*)

Göteborg den 1 mars 2012

Vårens reseprogram är tills vidare obestämt, men Grekland och Italien är i sikte – någon gång.